

Koruyucu Sağlık Hizmetleri Konusunda Yapılan Lisansüstü Tezlerin Sağlık Yönetimi Perspektifinden İncelenmesi

Aysun YEŞİLTAŞ¹

¹ Necmettin Erbakan Üniversitesi, Nezahat Keleşoğlu Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Konya, Türkiye

Makale Bilgisi

Geliş Tarihi: 17.03.2024

Kabul Tarihi: 17.05.2024

Yayın Tarihi: 30.06.2024

Anahtar Kelimeler:

Koruyucu Sağlık Hizmetleri,
Lisansüstü Tez,
Sağlık Yönetimi.

ÖZET

Sağlıklı yaşam sürmek, hastalıkları önlemek ve hastalıklardan korunmak amacıyla koruyucu sağlık hizmetlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmanın amacı, sağlık yönetimi alanında koruyucu sağlık hizmetleri ile ilgili yapılmış tezlerin incelenmesidir. Çalışmada "koruyucu sağlık hizmetleri" ile ilgili lisansüstü tezlerin bibliyometrik özelliklerinin değerlendirilmesi amacıyla doküman incelemesi yapılmıştır. Araştırma için YÖK Ulusal Tez Merkezi'ne kayıtlı tezler "koruyucu sağlık hizmetleri" anahtar kelimesi ile taranmış ve 230 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Tezler konu başlığı altında "sağlık kurumları yönetimi" anahtar kelimesi ile tekrar taranmış ve 36 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Araştırma kapsamındaki tezler yıl, tez türü, bağlı bulunulan enstitü, üniversite, anahtar kelime, ana bilim dalı, danışman ünvanı parametreleri açısından değerlendirilmiştir. Araştırmada nitel veri analizi yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi yöntemiyle veriler SPSS 25. paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda tezlerin en çok 2019 yılında (%22,2) yapıldığı, en fazla tez türünün yüksek lisans tezi (%80) olduğu, bu konuda yapılan tezlerin en fazla Hacettepe Üniversitesi'nde (%16,7), sosyal bilimler enstitüsünde (%61,1) ve sağlık yönetimi alanında (%36,1) yürütüldüğü belirlenmiştir. Örneklem grubu olarak lisansüstü tezler değerlendirildiğinde dokümanlar ilk sırada yer almaktadır. Dokümanları sırasıyla birey, sağlık profesyonelleri ve hasta örneklemi izlemektedir. Araştırma sonuçlarına göre konuyla ilgili lisansüstü tezlerde sağlık, koruyucu sağlık hizmetleri, sağlık politikaları gibi kelimelerin anahtar kelime olarak kullanıldığı görülmektedir. Ancak aktüerya, belediye, geriatri, siyasi parti, toplumsal cinsiyet, coğrafya gibi farklı disiplinlere yönelik kavramların anahtar kelime olarak tezlerde yer aldığı belirlenmiştir. Araştırma sonucunda koruyucu sağlık hizmetleri ile ilgili doktora tezlerinin artırılması, nitel ve karma yaklaşımlarla ilgili araştırmacıların desteklenmesi ile bu yöntemlerle hazırlanmış tezlerin artırılması, sağlık yönetimi alanında çalışan araştırmacıların konuya ilişkin farkındalıklarının artırılması önerilebilir.

Examination of Postgraduate Theses on Preventive Health Services from the Perspective of Health Management

Article Info

Received: 17.03.2024

Accepted: 17.05.2024

Published: 30.06.2024

Keywords:

Preventive Health Services,
Postgraduate Thesis,
Health Management.

ABSTRACT

Preventive health services are needed in order to live a healthy life, prevent diseases and be protected from diseases. The aim of this study is to examine the theses about preventive health services in the field of health management. In the study, a document review was conducted to evaluate the bibliometric properties of postgraduate theses about "preventive health services". For the research, theses registered to the YÖK National Thesis Center were scanned with the keyword "preventive health services" and 230 postgraduate theses were reached. The theses were scanned again with the keyword "health institutions management" under the subject heading and 36 postgraduate theses were reached. The theses within the scope of the research were evaluated in terms of year, thesis type, affiliated institute, university, keyword, department, advisor title parameters. Document analysis method, one of the qualitative data analysis methods, was used in the research. With the document analysis method, the data was analyzed using the SPSS 25th package program. As a result of the research, the most theses were made in 2019 (22.2%), the most type of thesis was master's thesis (80%), the most theses on this subject were made at Hacettepe University (16.7%) and at the social sciences institute (61.1%) and in the field of health management (36.1%). When postgraduate theses are evaluated as a sample group, documents come first. The documents are followed by individual, healthcare professionals and patient samples, respectively. According to the research results, it is seen that words such as health, preventive health services, health policies are used as keywords in postgraduate theses on the subject. However, it was determined that concepts related to different disciplines such as actuarial, municipality, geriatrics, political party, gender and geography were included in theses as keywords. As a result of the research, it can be recommended to increase the number of doctoral theses on preventive health services, to support researchers on qualitative and mixed approaches and to increase the theses prepared with these methods, and to increase the awareness of researchers working in the field of health management on the subject.

Bu makaleye atıfta bulunmak için:

Yeşiltaş, A. (2024). Koruyucu sağlık hizmetleri konusunda yapılan lisansüstü tezlerin sağlık yönetimi perspektifinden incelenmesi. *Sustainable Welfare*, 2(1), 12-23.

*Sorumlu Yazar: Aysun YEŞİLTAŞ, ayesiltas@erbakan.edu.tr

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

GİRİŞ

Geçen yüzyılda bulaşıcı hastalıkların önlenmesi ve kontrolü ile erken ölümler başarılı bir şekilde önlenmiştir. Bu durum insanların daha uzun yaşam sürmelerini sağlamış, erişkinlik ve yaşlılık dönemlerinde sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bulaşıcı olmayan hastalıkların birçok nedene bağlı olarak ortaya çıkması ve genel olarak kesin bir tedavisinin olmayışı koruyucu sağlık hizmetlerine olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Endüstriyel gelişmelerin yanında beslenme alışkanlıkları, fiziksel aktivite ve tütün kullanımı gibi bireylerin yaşam tarzlarını etkileyen değişimler nedeniyle bulaşıcı olmayan hastalıklar toplumların en yaygın sağlık sorunu haline gelmiştir. (Basan ve Bilir, 2016). Kısacası, koruyucu sağlık hizmetleri toplum sağlığında hayati bir rol oynamaktadır (Rotarou ve Sakellariou, 2018).

Koruyucu sağlık hizmetleri, bireylerin yeti kaybına uğramaması, kendini gerçekleştirme süreçlerinde destek sağlanması, toplum sağlığının yani bireylerin bütünüünün biyolojik, psikolojik ve sosyal iyilik hallerinin korunması ve sürdürülmesi amacıyla sunulan sağlık hizmetlerini içermektedir (Canatan Gençer vd., 2021). Cruden ve diğerleri (2016) yaşam boyunca sağlığı teşvik etmenin adil ve etkili yolunun, halk sağlığı, birinci basamak sağlık hizmetleri ve kamu eğitimi çabalarını, özellikle eğitim sisteminde koruyucu sağlık hizmetlerinin sunulması yoluyla, entegre etmek olduğunu önermektedir.

Koruyucu sağlık hizmetlerinin sağlanması, bireylerin daha sağlıklı yaşam tarzlarına teşvik edilmesine, hastalıkların erken evrelerinde tespit edilerek sağlığın iyi yönetilmesine ve daha sonra tıbbi bakıma olan ihtiyacın azaltılmasına katkıda bulunmaktadır (Nakanishi vd., 1996; Tian vd., 2010). Dünya genelinde 65 yaş ve üzeri bireylerin 2050 yılında nüfusun %16'sını oluşturacağı öngörüsüne dayanarak koruyucu sağlık hizmetlerine erken yatırım yapılması genellikle çoğu kronik hastalığın morbiditesini, komplikasyonunu, fonksiyonel sakatlığını ve mortalitesini azaltacak ve hem sağlık hem de sosyal hizmetlerde kaynak tasarrufu sağlanmasına katkı da bulunacaktır (Wang ve Wang, 2021). Bu nedenle günümüzde hastalıkların önlenmesi, dünya çapındaki halk sağlığı politika yapımcıları için önemli bir husustur. Halk sağlığı programları, hastalık yükünü ve ilgili risk faktörlerini en aza indirmek için, sağlığın geliştirilmesi ve hastalıkların önlenmesine daha önce hiç olmadığı kadar fazla odaklanmaktadır (Rotondo vd., 2018). Bu bağlamda koruyucu hizmetlerine önem verilmesi, tıbbi hizmetlere olan ihtiyacı ve harcamaları azaltmak için etkili bir strateji olarak karşımıza çıkmaktadır (Wang ve Lo, 2022). Ancak Levine ve diğerlerine (2019) göre bazı uygulama boşlukları nedeniyle bireylerin koruyucu sağlık hizmetlerini az kullandıkları ifade edilmektedir. Yao ve diğerleri (2015) de işten kaynaklanan zaman baskısı, insanların meme kanseri taraması, rahim ağzı kanseri taraması ve diş muayeneleri gibi belirli koruyucu sağlık hizmetlerini almalarının önünde bir engel oluşturduğuna dikkat çekmektedirler. Bireylerin çalışma saatlerinin sağlık hizmeti sağlayıcılarının çalışma saatleri ile çakışması sebebiyle çalışan kişilerin işlerinden izin almaları da zor olabilmektedir. Yine bireylerin akut hastalıklar için tedavi aramaya zaman ayırmalarına rağmen, rutin kontroller, aşılar ve kanser taraması gibi koruyucu sağlık hizmetlerine ulaşmak için zaman bulma olasılıklarının daha düşük olduğunu ifade etmektedirler. Kang ve diğerlerinin (2023) çalışmasında koruyucu sağlık hizmetlerinin kullanımının sağlık üzerindeki olumlu etkilerine rağmen, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki genç Asyalı bireylerin bu hizmetleri kullanmama riskinin yaşlı yetişkinlere göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Oysa ki koruyucu sağlık hizmetlerinin kullanımı, bireylerin sağlıklarına dikkat etmelerine yardımcı olma potansiyeli nedeniyle uzun vadeli bir sağlık yatırımdır (Mitričević, vd., 2021). Bu doğrultuda her yaş grubundaki bireyler sağlıklı yaşam sürmek, hastalıkları önlemek ve hastalıklardan korunmak amacıyla koruyucu sağlık hizmetlerine ihtiyaç duymaktadır. Yine de bireyler tarafından bu konuya gereken önemin verilmediği literatürde yer almıştır. Dolayısıyla koruyucu sağlık hizmetlerine bireylerin yeterince önem vermemesi bu konunun araştırmacılar tarafından ne düzeyde incelendiğinin değerlendirilmesi ihtiyacını gündeme getirmiştir. Bu bağlamda araştırmada Türkiye'de koruyucu sağlık hizmetleri konulu lisansüstü tezlerin

sağlık yönetimi perspektifinden bazı başlıklar altında incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Çalışmada “koruyucu sağlık hizmetleri” ile ilgili lisansüstü tezlerin bibliyometrik özelliklerinin değerlendirilmesi amacıyla doküman incelemesi yapılmıştır. Araştırma için YÖK Ulusal Tez Merkezi’ne kayıtlı tezler “*koruyucu sağlık hizmetleri*” anahtar kelimesi ile taranmış ve 230 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Tezler konu başlığı altında “*sağlık kurumları yönetimi*” anahtar kelimesi ile tekrar taranmış ve 36 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Araştırma kapsamındaki tezler yıl, tez türü, bağlı bulunulan enstitü, üniversite, anahtar kelime, ana bilim dalı, danışman ünvanı parametreleri açısından değerlendirilmiştir.

Araştırmada nitel veri analizi yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Kırıl’a (2020) göre doküman analizi yöntemi dokümana ulaşma, orijinal olup olmadığını teyit etme, dokümanı anlama, analiz etme, veriyi kullanma olarak ifade edilir. Bu araştırmada YÖK tez veri tabanından alınan tezler bilgisayara aktarılmıştır. Bilgisayara aktarılan tezler kodlanmış ve SPSS programı kullanılarak analizler yapılmıştır. Çalışma için toplanan verilerin kamuya açık dokümanlar üzerinden elde edilmiş olması nedeniyle etik kurul iznine ihtiyaç duyulmamaktadır.

BULGULAR

Bu bölümde 2003-2023 yılları arasında sağlık kurumları yönetimi konusunda koruyucu sağlık hizmetleri ile ilgili gerçekleştirilen lisansüstü çalışmalarının farklı kategoriler açısından değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Tablo 1

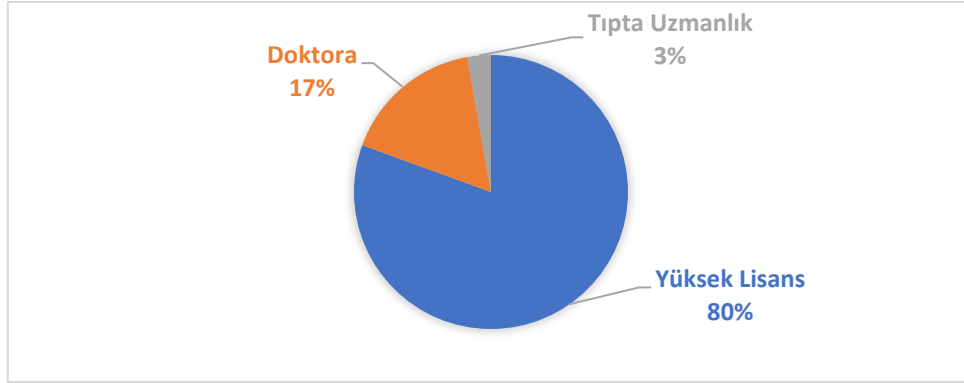
Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Frekans (f)	Yüzde (%)
2003	2	5,6
2005	1	2,8
2006	1	2,8
2007	1	2,8
2010	1	2,8
2011	1	2,8
2012	1	2,8
2014	3	8,3
2015	3	8,3
2016	2	5,6
2017	4	11,1
2018	2	5,6
2019	8	22,2
2020	2	5,6
2021	1	2,8
2022	2	5,6
2023	1	2,8
Toplam	36	100

Tablo 1'e göre koruyucu sağlık hizmetleri ile ilgili en fazla 2019 yılında (%22,2) lisansüstü tez çalışması yapıldığı belirlenmiştir. Ancak 2020 yılında (%5,6) yayınlanan lisansüstü tez sayılarında belirgin bir düşüş olduğu ve 2023 yılı da dâhil olmak üzere düşüşün devam ettiği görülmektedir.

Şekil 1

Tezlerin Türlerine Göre Dağılımı

Şekil 1'de görüldüğü üzere tezlerin %80'i yüksek lisans tezi (29), %17'si doktora tezi (6) ve %3'ü, tıpta uzmanlık tezi (1)dir.

Tablo 2

Tezlerin Yapıldığı Üniversitelere Göre Dağılımı

Yıl	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hacettepe Üniversitesi	6	16,7
İstanbul Beykent Üniversitesi	4	11,1
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	4	11,1
Marmara Üniversitesi	3	8,3
Ankara Üniversitesi	2	5,6
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi	2	5,6
İstanbul Üniversitesi	2	5,6
Bahçeşehir Üniversitesi	1	2,8
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	1	2,8
Fırat Üniversitesi	1	2,8
Galatasaray Üniversitesi	1	2,8
GATA	1	2,8
İstanbul Kültür Üniversitesi	1	2,8
İstanbul Aydın Üniversitesi	1	2,8
İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi	1	2,8
Kırıkkale Üniversitesi	1	2,8
Okan Üniversitesi	1	2,8
Sakarya Üniversitesi	1	2,8
Süleyman Demirel Üniversitesi	1	2,8
Üsküdar Üniversitesi	1	2,8
Toplam	36	100

Tablo 2'ye göre 20 üniversitede konu ile ilgili lisansüstü tez hazırlanmıştır. Bu durum konunun farklı üniversitelerde çalışma konusu olarak incelendiğini göstermektedir. En fazla tez yürütülen üniversiteler Hacettepe Üniversitesi (%16,7), Beykent Üniversitesi (%11,1) ve Sivas Cumhuriyet Üniversitesi (%11,1) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 3

Tezlerin Yapıldığı Enstitülere Göre Dağılımı

Tezin Türü	Frekans (f)	Yüzde (%)
Sosyal Bilimler	22	61,1
Sağlık Bilimleri	11	30,6
Lisansüstü Eğitim	1	2,8
Türkiyat Araştırmaları	1	2,8
Askeri Tıp Fakültesi	1	2,8
Toplam	36	100

Tablo 3'te lisansüstü tezlerin yapıldığı enstitülere göre dağılımları görülmektedir. Buna göre tezlerin %61,6'sı Sosyal Bilimler, %30,6'sı Sağlık Bilimleri, %2,8'i Lisansüstü Eğitim, %2,8'i Türkiyat Araştırmaları ve %2,8'i Askeri Tıp Fakültesi'nde yapıldığı görülmektedir.

Tablo 4

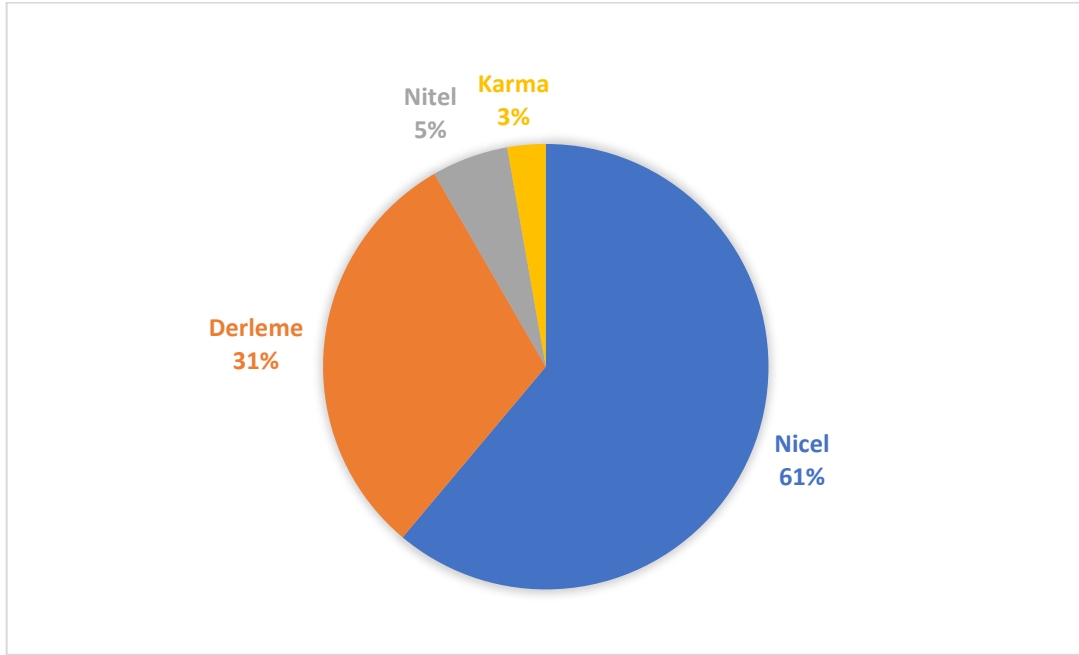
Tezlerin Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

Tezin Türü	Frekans (f)	Yüzde (%)
Sağlık Yönetimi	13	36,1
Sağlık Kurumları Yönetimi/Sağlık Kuruluşları Yöneticiliği/Hastane ve Sağlık Kuruluşlarında Yönetim	9	24
İşletme	6	16,7
Bilgi ve Belge Yönetimi	1	2,8
Askeri Sağlık Hizmetleri	1	2,8
Coğrafya	1	2,8
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	1	2,8
Halka İlişkiler ve Tanıtım	1	2,8
Kamu Hukuku	1	2,8
Kamu Yönetimi	1	2,8
Maliye	1	2,8
Toplam	36	100

Tablo 4 incelendiğinde koruyucu sağlık hizmetleri konusunda 13 lisansüstü tez ile "Sağlık Yönetimi" Anabilim Dalı (%36,1) ilk sırada yer almaktadır. Bu Anabilim Dalı'nı %24 ile Sağlık Kurumları Yönetimi/Sağlık Kuruluşları Yöneticiliği/Hastane ve Sağlık Kuruluşlarında Yönetim ve %16,7 ile İşletme Anabilim dalları takip etmektedir.

Şekil 2

Tezlerin Araştırma Yaklaşımına Göre Dağılımı

Şekil 2’de tezlerin araştırma yaklaşımlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre tezlerin %61,1’i nicel (22), %30,6’sı derleme (11), %5,6’sı nitel (2) ve %2,8’i karma (1) yaklaşımla hazırlandığı görülmüştür.

Tablo 5

Tezlerin Örneklem Gruplarının Dağılımı

Örneklem Grubu	Frekans (f)	Yüzde (%)
Diğer (Doküman)	7	28
Birey	5	20
Sağlık profesyonelleri	3	12
Hasta/Yatan hasta	3	12
Kurum çalışanları	2	8
Hastane Yöneticileri	2	8
Öğrenci	1	4
Üst düzey yönetici (milletvekili, bürokrat vs.)	1	4
Aile hekimleri	1	4
Toplam	25	100

Tablo 5’te lisansüstü tezlerin örneklem gruplarının dağılımı yer almaktadır. Çalışmaların örneklem grubunun %28’ini dokümanlar, %20’sini bireyler, %12’sini sağlık profesyonelleri, %12’sini hastalar ve diğer gruplar oluşturmaktadır.

Tablo 6
Tezlerin Veri Toplama Araçlarının Dağılımı

Veri Toplama Araçları	Frekans (f)	Yüzde (%)
Diğer (Doküman)	7	28
Birey	5	20
Sağlık profesyonelleri	3	12
Hasta/Yatan hasta	3	12
Kurum çalışanları	2	8
Hastane Yöneticileri	2	8
Öğrenci	1	4
Üst düzey yönetici (milletvekili, bürokrat vs.)	1	4
Aile hekimleri	1	4
Toplam	25	100

Lisansüstü tezlerde veri toplama aracı olarak %32 oranla anketlerin kullanıldığı görülmektedir. Ulaşılan verilerde dokümanların kullanıldığı tezlerin oranı %28, ölçeklerin kullanıldığı oran da %28 olarak görülmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşme formları ile diğer araçların kullanıldığı oran ise %12'dir.

Şekil 3
Tezlerde Kullanılan Anahtar Kelimeler

Tezlerde yer alan anahtar kelimeler kelime bulutu ile görselleştirilmiştir. Buna göre sağlık hizmetleri, koruyucu sağlık hizmetleri, sağlık politikaları, sağlık, sağlıkta dönüşüm programı kelimelerinin ilk sıralarda yer aldığı belirlenmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada, lisansüstü tezlerin özetinde koruyucu sağlık hizmetleri kavramı geçen 2003-2023 yılları arasında YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde sağlık kurumları yönetimi konusu altında yer alan 36 tez incelenmiştir. Tezler, tezin türü, tezin yürütüldüğü enstitü, anabilim dalı, tezin yılı, tezin hazırlandığı

üniversite araştırma yöntemi, veri toplama araçları, örneklem grubu, anahtar kelimeler gibi ölçütler açısından değerlendirilmiştir.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında, koruyucu sağlık hizmetleri ile ilgili tezlerin 2019 yılında diğer yıllara oranla belirgin bir artış olduğu görülmektedir. Tüm dünyayı etkileyen Covid-19 Pandemisi ile toplum tarafından koruyucu sağlık hizmetlerinin öneminin daha fazla anlaşıldığı düşünülmektedir. Ancak pandemi dönemi ve sonrasında konuyla ilgili lisansüstü tez sayısında 2019 yılına oranla azalma olmuştur. Bu durum pandeminin öğrencilerin performanslarında olumsuz etkisi olarak değerlendirilebilir (Osadere, 2022; Vicario vd., 2024). Diğer taraftan Parlar ve Kart'ın (2022) akademisyenlerin yayın performanslarına yönelik nitel çalışmasında akademisyenlerin yayın performansında dönemi iyi ve verimli geçirerek yayın yapmaya daha çok vakit ayıranların yayın performansında artış gözlemlenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre konu ile ilgili tez çalışmaların daha çok yüksek lisans düzeyinde yapıldığı belirlenmiştir. Bu durum üniversitelerde yüksek lisans programlarının fazla olması ile açıklanabilir. Doktora düzeyinde de tezlerin koruyucu sağlık hizmetleri ile ilgili konulara yönelmesi önerilebilir.

Araştırmada lisansüstü tezlerin Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde ve Sağlık Yönetimi, Sağlık Kurumları Yönetimi/Sağlık Kuruluşları Yöneticiliği/Hastane ve Sağlık Kuruluşlarında Yönetim Anabilim Dallarında ağırlıklı olarak yürütüldüğü belirlenmiştir. Bu durum sağlık yönetimi alanındaki Anabilim Dallarının Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde ağırlıklı olarak yer alması ile açıklanabilir. Ayrıca tezler başta Hacettepe Üniversitesi olmak üzere, en fazla sırasıyla İstanbul Beykent Üniversitesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi'nde yürütülmüştür. Hacettepe Üniversitesi'nin eğitim alanında köklü bir üniversite olması lisansüstü tezlerin en çok neden bu üniversitede yürütüldüğünün açıklaması olabilir.

Tezlerde en fazla kullanılan araştırma yaklaşımının nicel olduğu, bu çalışmaları derlemeler, nitel ve karma yöntemli yaklaşımların takip ettiği görülmektedir. Garip'e (2023) göre son yıllarda insan ve toplum ile ilgili değişimlerin incelenmesi, sayısal veriler yardımıyla analiz edilmesi ve tartışılması ihtiyacı nicel araştırma yaklaşımın tercih edilen bir araştırma yöntemi olmasını sağlamıştır. Bu bağlamda tezlerde nicel yaklaşımların çoğunluğu oluşturması beklenen bir durumdur. Ancak nitel ve karma çalışmalarında ilerleyen dönemlerde artış göstermesi öngörülebilir.

Örneklem grubu olarak lisansüstü tezler değerlendirildiğinde dokümanlar ilk sırada yer almaktadır. Dokümanları sırasıyla birey, sağlık profesyonelleri ve hasta örneklemi izlemektedir. Koruyucu sağlık hizmetlerinin birey ve çevre sağlığını koruyucu ve sağlık hizmetlerini içermesi çalışmaların bireyler ve sağlık çalışanları örnekleminde yapılmasına neden olduğu düşünülebilir.

Lisansüstü tezlerin veri toplama araçları incelendiğinde anketin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. İlhan ve Deniz (2021) anketi, görece küçük ancak temsiliyet özelliği yüksek örneklemelerden veri toplama ve hedef evrene ilişkin belirli genellemeler yapılmasını sağlayan veri toplama aracıdır. Dokümanların ikinci sırada yer aldığı tezlerin oranı da %28 olarak bulunmuştur. Sak ve diğerlerine (2021) göre doküman analizi; dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanması süreçlerini içeren bir araştırma yöntemi olup, sosyal bilim alanında araştırma yöntemi olarak kullanımında artış gözlemlenmektedir. Ayrıca lisansüstü tezlerde veri toplama araçlarının çeşitliliği de çalışmaların nitelikleri açısından olumlu bir göstergedir.

Araştırma sonuçlarına göre konuyla ilgili lisansüstü tezlerde sağlık, koruyucu sağlık hizmetleri, sağlık politikaları gibi kelimelerin anahtar kelime olarak kullanıldığı görülmektedir. Ancak aktüerya, belediye, geriatri, siyasi parti, toplumsal cinsiyet, coğrafya gibi farklı disiplinlere yönelik kavramların anahtar kelime olarak tezlerde yer aldığı belirlenmiştir.

Araştırma sonucunda sağlık yönetimi bakış açısıyla bir değerlendirme yapıldığında koruyucu sağlık hizmetleri ile ilgili doktora tezlerinin artırılması, nitel ve karma yaklaşımlarla ilgili araştırmacıların desteklenmesi ile bu yöntemlerle hazırlanmış tezlerin artırılması, sağlık yönetimi alanında çalışan araştırmacıların konuya ilişkin farkındalıklarının artırılması önerilebilir.

Etik Kurul Onayı

Bu çalışma için Etik kurul kararı gerekmemektedir.

Finansman

Çalışma herhangi bir finansal destek almamıştır.

Yazar Katkıları

Araştırma Tasarımı (CRediT 1) Yazar 1 (%100)

Veri Toplama (CRediT 2) Yazar 1 (%100)

Araştırma - Veri Analizi - Doğrulama (CRediT 3-4-6-11) Yazar 1 (%100)

Makalenin Yazımı (CRediT 12-13) Yazar 1 (%100)

Metnin Tashihi ve Geliştirilmesi (CRediT 14) Yazar 1 (%100)

Çıkar Çatışması

Yazar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SDG)

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları: 3 Sağlık ve kaliteli yaşam

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları: 6 Temiz su ve sanitasyon

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları: 10 Eşitsizliklerin azaltılması

REFERANSLAR

- Basan, N. M., & Bilir, N. (2016), Koruyucu sağlık hizmetlerinde önleme çelişkisi ve nedenleri. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 15(1), 44-50.
- Canatan Gençer, Ç., Er, F., Barut, B., & Kara, Y. (2021). Koruyucu sağlık hizmetlerinin sunumunda sosyal hizmet mesleğinin önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(3),1125-1142. 10.33417/tsh.845895.
- Cruden, G., Kelleher, K., Kellam, S., & Brown, C. H. (2016). Increasing the delivery of preventive health services in public education. *Am J Prev Med*, 5(4), 158-167.
- Garip, S. (2023). Sosyal bilimlerde nicel araştırma geleneği üzerine kuramsal bir inceleme. *Uluslararası Sosyal Alan Araştırmaları Dergisi*, 12(1),1-19.
- İlhan, A.O., & Deniz, E. (2021). Anket metodolojisinde dört ana hata türüne giriş. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42(1), 199-214.
- Kang, Y., Kang, S., Gibson, D., Rodriguez, A. M., Prochaska, J., & Kaul, S. (2023). Disparities in utilization of preventive health services among asian young adults in the united states. *Preventive Medicine*, 175, 107670.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 170-189.
- Levine, S., Malone, E., Lekichvili, A., & Briss, P. (2019). Health care industry insights: why the use of preventive services is still low. *Prev Chronic Dis*, 16:180625. <http://dx.doi.org/10.5888/pcd16.180625>.
- Mitricevic, S., Jankovic, J., Stamenkovic, Ž., Bjegovic-Mikanovic, V., Savic, M., Stanisavljevic, D., & Mandic-Rajcevic, S. (2021). Factors influencing utilization of preventive health services in primary health care in the republic of serbia. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 18,3042. <https://doi.org/10.3390/ijerp1808063042>.
- Nakanishi, N., Tataru, K., & Fujiwara, H. (1996). Do preventive health services reduce eventual demand for medical care?. *Soc Sci Med*, 43(6), 999-1005.
- Osadere, S. (2022). *The impact of the covid-19 pandemic on university students' well-being and academic performance: a systematic literature review*. Faculty of Education and Culture Master's thesis. Tampere University.
- Parlar, H., & Kart, S. (2022). COVID-19 döneminde akademisyenlerin akademik motivasyon ve yayın performansının incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 12(3), 519-536. <https://doi.org/10.5961/higheredusci.1128593>
- Rotarou, E. S., & Sakellariou, D. (2018). Determinants of utilisation rates of preventive health services: evidence from chile. *BMC Public Health*, 18:839 <https://doi.org/10.1186/s12889-018-5763-4>.
- Rotondo, F., Giovanelli, L., Fadda, N., & Ezza, A. (2018). A methodology to design a performance management system in preventive care. *Health Services Research*, 18:1002, <https://doi.org/10.1186/s12913-018-3837-8>
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250. <http://doi.org/10.33400/kuje.843306>.

- Tian, W. H., Chen, C. S., & Liu, T. C. (2010). The demand for preventive care services and its relationship with inpatient services. *Health Policy* 94, 164-174.
- Vicario, C. M., Mucciardi, M., Perconti, P., Lucifora, C., Nitsche, M. A., & Avenanti, A. (2024). The impact of the covid-19 pandemic on academic performance: a comparative analysis of face-to-face and online assessment. *Front. Psychol.* 14:1299136. 10.3389/fpsyg.2023.1299136.
- Wang, F., & Wang, J. D. (2021). Investing preventive care and economic development in ageing societies: empirical evidences from OECD countries. *Health Economics Review*, 11:18, <https://doi.org/10.1186/s13561-021-00321-3>
- Wang, M. J., & Lo, Y.T. (2022). Strategies for improving the utilization of preventive care services: application of importance–performance gap analysis method. *Int J Environ Res Public Health*, C.19, S.20: 13195, 10.3390/ijerph192013195.
- Yao, X., Dembe, A.E., Wickizer, T., & Lu, B. (2015). Does time pressure create barriers for people to receive preventive health services?. *Preventive Medicine*, 74, 55-58.

EXTENDED ABSTRACT

Changes in individuals' lifestyles have led to an increase in non-communicable diseases. This situation has especially increased the importance of the need for preventive health services. Preventive health services are health services aimed at protecting and improving the health of individuals and play an important role in improving public health. In this context, the aim of the study is to examine the theses about preventive health services in the field of health management.

In the research, document analysis was conducted to evaluate the bibliometric properties of postgraduate theses on "preventive health services". For the research, theses registered to the YÖK National Thesis Center were scanned with the keyword "preventive health services" and 230 postgraduate theses were reached. The theses were scanned again with the keyword "health institutions management" under the subject heading and 36 postgraduate theses were reached. The theses within the scope of the research were evaluated in terms of year, thesis type, affiliated institute, university, keyword, department, advisor title parameters. Document analysis method, one of the qualitative data analysis methods, was used in the research. In this research, theses taken from the YÖK thesis database were transferred to the computer. Theses transferred to the computer were coded and analyzed using the SPSS program. Since the data collected for the study was obtained from publicly available documents, ethics committee permission is not required.

It was determined that the most postgraduate thesis studies on preventive health services were conducted in 2019 (22.2%). It is observed that there was a significant decrease in the number of postgraduate theses published in 2020 (5.6%) and the decrease continues including 2023. 80% of the theses are master's theses (29), 17% are doctoral theses (6) and 3% are medical specialty theses (1). Postgraduate theses on the subject have been prepared in 20 universities. This shows that the subject is being studied as a study subject in different universities. The universities where the most theses were conducted were determined as Hacettepe University (16.7%), Beykent University (11.1%) and Sivas Cumhuriyet University (11.1%). It is seen that 61.6% of the theses were made in Social Sciences, 30.6% in Health Sciences, 2.8% in Postgraduate Education, 2.8% in Turkish Studies and 2.8% in the Faculty of Military Medicine. The Department of "Health Management" ranks first with 13 postgraduate theses on preventive health services (36.1%). This Department is followed by Health Institutions Management/Health Institutions Administration/Management in Hospitals and Health Institutions with 24% and Business Administration with 16.7%. It was observed that 61.1% of the theses were prepared with a quantitative approach (22), 30.6% with a compilation approach (11), 5.6% with a qualitative approach (2) and 2.8% with a mixed approach (1). The sample group of the studies consists of 28% documents, 20% individuals, 12% healthcare professionals, 12% patients and other groups. It is observed that surveys are used as a data collection tool in graduate theses with a rate of 32%. In the data obtained, the rate of theses in which documents are used is 28%, and the rate in which scales are used is 28%. The rate where semi-structured interview forms and other tools were used is 12%. Key words in the theses are visualized with word cloud. Accordingly, it was determined that the words health services, preventive health services, health policies, health, health transformation program were at the top of the list.

When an evaluation is made from the health management perspective as a result of the research, it can be recommended to increase the number of doctoral theses on preventive health services, to support researchers on qualitative and mixed approaches and to increase the theses prepared with these methods, and to increase the awareness of researchers working in the field of health management on the subject.